

12. Сайт Агентства по відновленню платоспроможності (г.Харьков) // Електронний ресурс. Доступно з <<http://www.snovavdele.com>>
13. Сайт компанії Desonn Partners. Відновлення платоспроможності компанії// Електронний ресурс. Доступно з <<http://www.desonn.com.ua> >
14. Сайт компанії East Way Group. Восстановление платежеспособности // Електронний ресурс. Доступно з < <http://www.eastwaygroup.eu/ru/bosstanovlenie-platezhesposobnosti/>>

В. В. Липчук,
доктор економічних наук, професор,
Львівський національний аграрний університет

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ АГРАРНОЇ СТРУКТУРИ УКРАЇНИ

Свобода розвитку світового сільського господарства постійно обмежується, а все в більшій мірі регулюється глобалізаційними економічними, політичними і природними процесами. Вітчизняний аграрний сектор в останні роки теж формувався під впливом багатьох зовнішніх передумов, серед яких основними треба визнати:

- 1) втрата позицій на зовнішніх ринках сільськогосподарської продукції, зокрема країн СНД;
- 2) швидке зростання конкуренції зарубіжних ринків за рахунок офіційного і неофіційного імпорту;
- 3) слабка перспектива виходу на зарубіжні ринки через не достатню інтегрованість України в економічні і торговельні структури;
- 4) глобальна фінансова криза, яка особливо відчутна в слабоінтегрованих країнах.

Дальший розвиток сільському господарстві України визначатиметься як внутрішніми передумовами і особливостями, загальнонаціональними тенденціями, так і глобалізаційними процесами. Особливий вплив на подальший розвиток аграрного сектора матимуть глобалізаційні процеси, зокрема: динамічне зростання попиту на продовольство і зміни в структурі споживання, вища нестабільність цін на продовольство і коливання пропозиції, зростання витрат виробництва (передусім із-за високих цін на енергоносії), а також зміни в природному середовищі і кліматі.

Глобальний попит на сільськогосподарську продукцію детермінований передусім демографічними процесами і зростанням попиту на продовольство та корми. Зміни в структурі попиту зумовлені темпами економічного зростання, урбанізацією і розвитком ринку біопалива. За даними ООН в 2050 році населення світу збільшиться до 9 млрд. осіб. Вирішення проблеми голоду залишається одним з ключових викликів XXI століття. У 2008-2011 роках в результаті глобальної економічної кризи число голодуючих різко збільшилося. Згідно FAO в 2010 році кількість голодуючих у світі складала 924 млн осіб [2]. Однак, згідно даним Всесвітньої Продовольчої організації сьогодні у світі виробляється в півтора рази більше продовольства, ніж потрібно, щоб забезпечити кожній особі на Землі необхідний споживчий раціон [3]. Проблема в іншому – в продовольчій доступності. Згідно оцінок ООН і Всесвітнього Банку 2,8 млрд осіб (понад дві п'ятих популяції Землі) – живе за менш ніж 2 долари щодня, а 1,2 млрд. осіб знаходиться в ситуації «крайньої бідності», тобто живе за менш ніж один долар щодня [5].

В дальшому розвитку світового сільського господарства доцільно очікувати ряд тенденцій. Так, прогнозоване зростання споживання продовольства буде пов'язане з дальшою зміною його структури. Зокрема, цілком очікуваним є зменшення споживання хліба і хлібобулочних виробів, однак виробництво зерна, з огляду на потреби в кормах і біопаливі, зростатиме. Достатньо прогнозованим є зростання продуктів тваринного походження (молоко, м'ясо, яйця), а також рослинної олії і цукру.

Сільське господарство як сектор, в якому умови наближені до досконалої конкуренції все в більшій мірі наражається на ефекти оточуючих його ринків, які стають щораз більше

глобалізованими. Характерні для глобалізації міграція виробництва, капіталу і технологій з метою мінімізації витрат виробництва формують особливості ринку продовольства. Головними учасниками цього процесу є не споживачі, а великі міжнародні корпорації. Менші сільськогосподарські виробники і переробні підприємства все в більшій мірі підлягають економічній деградації, регіони – екологічній деградації, а сільські території – деградації соціальній [1, с. 15].

Безпосередній, переважно загрозливий, вплив на продовольчі ринки матимуть і зміни, що відбуваються у природному середовищі та кліматичні явища, зокрема щодо зменшення площ в сільськогосподарському обороті, поширення хвороб рослин і тварин, забруднення територій. З іншої сторони сільськогосподарське виробництво спричиняє до негативних змін в природному середовищі. Тому, в сільськогосподарській політиці повинен бути зроблений більший акцент на дотримання засад зрівноваженого розвитку сільського господарства і сільських територій [4, с. 384].

Саме тому, відмінною є концепція, основана на суспільно зрівноваженому процесі відтворення. Вона є значно ширшою за мікроекономічну ефективність, вказуючи, що для національної економіки важливим є динамічне зрівноважене зростання. В цьому контексті особливого значення набуває застосування у вітчизняному аграрному секторі економіки екологічної та інтегрованої систем ведення сільського господарства.

Найімовірніше у українському сільському господарстві справдиться сценарій дуальної поляризації – з однієї сторони, концентрація господарств та їх індустріальний розвиток, з другої, – обмеження інтенсифікації дрібних господарств з перевагою традиційних методів господарювання і збереження навколишнього середовища, виробництвом продукції здоровішої, але дорожчої.

В контексті вибору стратегій розвитку вітчизняного сільського господарства особливо актуальним може бути використання критерію його конкурентоздатності. Очевидним є те, що спроба конкурувати з високо розвинутими країнами в індустріальній моделі розвитку сільського господарства є малоперспективною.

Україна може, і повинна, шукати свої шанси, пропонуючи модель зрівноваженого сільського господарства і здорового харчування, а також багато послуг, що генерує зрівноважений розвиток. Україна має мало шансів в конкуренції на ринку стандартних продуктів (хоча займає одні з провідних позицій на ринку зерна та соняшнику), але маємо шанси виходу на ринки з продуктами екологічними та регіональними. Такі продукти харчування можна виробляти лише в чистому природному середовищі. Саме в період трансформації в Україні різко зменшилося застосування мінеральних добрив та інших хімічних засобів в сільському господарстві, що в певній мірі дозволило зберегти природний стан середовища.

Вибір стратегії розвитку сільського господарства України з огляду на існуючі передумови і наявність значних суспільних проблем, зокрема в сфері фінансів, доходів, навчання і інфраструктури, є особливо складним. Очевидним є те, що нова стратегія не може бути продовженням сучасного напрямку розвитку сільського господарства, яка не забезпечує ні розвитку селянських господарств, які виробляють три чверті сільськогосподарської продукції, не підтримує і індустріальний тип розвитку.

Компромісною виглядає інша позиція – поєднання, з однієї сторони, достатньо сильних сільськогосподарських підприємств з одночасним збереженням природного і соціально-культурного середовища. В той же час селянські господарства видозмінюються і ці зміни необхідні. Проте вони не повинні стосуватися виключно аграрної структури, традиційних технологій чи надмірної зайнятості. Очевидним є зміни в підходах до ведення сільських господарств на основі знань і інновацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Adamowicz M. Wymiary i cele interwincjonizmu rolnego w krajach o roznym poziomie rozwoju//Wspolna Polityka Rolna Unii Europejskiej. Uwarunkowania, mechanizmy, efekty, pod red.M. Adamowicz.– Warszawa: SGGW, 2009.
2. FAO. Статистичні дані (FAOSTAT). – Mode of acces: <http://faostat.fao.org/default.aspx>

3. FAO, The State of Food Insecurity in the World 2003: Monitoring progress towards the World Food Summit and Millennium Development Goals.– Rzym, 2003. – S. 4.
4. Peplinski B. Agrobiznes. Podstawy ekonomiki. – Warszawa, WSIP. 2009.
5. Sanjay S.J., Pogge T.W., How not to count the poor, «Colombia University Technical Paper», wersja 6.2, 29 października 2005.– Mode of acces: www.columbia.edu/~sr793/count.pdf.

К. А. Мамонов,

*доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри геоінформаційних систем,
оцінки землі та нерухомого майна*

О. В. Пиркова,

*асистент кафедри геоінформаційних систем,
оцінки землі та нерухомого майна*

Ю. Б. Радзінська,

*асистент кафедри геоінформаційних систем,
оцінки землі та нерухомого майна,*

Харківський національний університет

міського господарства імені О. М. Бекетова

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ЛІНІЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ

На сучасному етапі економічних перетворень, в умовах глобалізаційних процесів особливого значення набувають проблемні аспекти, пов'язаних із забезпеченням ефективності економіки природокористування. Слід вказати на загострення екологічних проблем в Україні, у зв'язку з низьким рівнем їх фінансування та незадовільною системою їх забезпечення. Зокрема, в існуючих наукових розробках виділяються екологічні питання, які потребують вирішення: неякісна питна вода (недостатній рівень очищеності, надмірна насиченість органікою, забрудненість основних водних джерел), забруднення навколишнього середовища (щорічно в атмосферу України потрапляє понад 6 млн. тонн шкідливих речовин і вуглекислого газу, зростання викідів газу на 50-70% у великих містах [1]), деградація та деформація земельних ресурсів (зростання ерозійних процесів – 35% сільгоспугідь України, збільшення площі кислих ґрунтів – на 2, 4 млн. га за останні 15 років, забруднення земель – майже 40% від загальної площі містах [1]), знищення лісів (нераціональна вирубка лісів, знищення цінних порід деревини), загострення небезпечних геологічних процесів (неефективна система здійснення видобуток ресурсів, відсутність значного фінансування для реалізації програм укріплення ґрунтів, низький рівень та недосконала система закриття нерентабельних та вироблених шахт і кар'єрів), зростання побутових відходів (зростання звалищ розмір яких зріс до 800 одиниць, загальна кількість сміття на яких перевищила 35 млрд. т., збільшення відходів щорічно до 800 тис. тонн, загальна площа всіх полігонів з відходами займає 4% площі України [1]), негативний вплив військових об'єктів, які залишились від радянської системи та наслідків Чорнобильської катастрофи (радіоактивне забруднення більш ніж 145 тис. кв.км території України, Білорусії та Росії[1]). Поряд з представленими проблемами залишаються не вирішеними питання щодо різноаспектності поняття «економіка природокористування». Отже, тема дослідження є актуальною, а її розробка має теоретичне й практичне значення.

Метою статті є систематизація теоретико-методичних підходів щодо визначення економіки природокористування та виявлення особливостей трансформаційних процесів, які відбуваються у представленій сфері.

У результаті узагальнення існуючих підходів визначено, що економіка природокористування – це наука про раціональне та ефективне використання природних ресурсів, наука про організацію дійової системи охорони навколишнього середовища. Предмет економіки природокористування – це виробничі відносини людей в галузі використання, відтворення природних ресурсів, охорони навколишнього середовища, а у вужчому розумінні специфічні прояви еко-